

Sergiu Panainte

AZ ÚJ OROSZORSZÁG FELEMELKEDÉSE MEDDIG KÉPES TÚLÉLNI A „FÜGGETLEN MOLDOVA?”

Áttekintés

Egy posztmodern korszakban a nemzetközi kapcsolatokat alapjaiban rázza meg az, hogy egy régi-új szereplő mohón igyekszik visszaszerezni hatalmát a Szovjetunió felbomlása után. Oroszország, a Szovjetunió örököséként, próbálja részekre bontani a kialakult nemzetközi rendet, visszatérve a bipolarizmus és a realpolitika időszakába.

A grúziai eseményekről elmondható, hogy egy független államnak két „fagyott konfliktussal” is szembe kellett néznie saját területén. Egyrészt a Szovjetunió hátrahagyott örökségével, ami előidézte a brutális és váratlan reakciót Oroszország részéről, s amely kemény háborút indított Grúziával szemben. Mindezt azzal az ürüggyel tette, hogy megvédje a Dél-Oszétiában élő orosz állampolgárokat. Másrészt Dél-Oszétia, a Grúziától elszakadt régió, *de facto* 1991 óta független és *de jure* orosz fennhatóság alatt áll, indokul szolgálva ezzel a grúziai hatóságoknak arra, hogy katonai lépéseket tegyenek a Chinvali-i (Dél-Oszétia fővárosa) el nem ismert rezsim folyamatos provokációira. Az Orosz Föderáció olyan megtorlást alkalmazott, mintha orosz felségterületet értek volna támadásokat, s ez fél Grúzia elfoglalásához vezetett. Ide olyan kulcsfontosságú helyek tartoznak, mint Gori városa, a katonai kikötő a Fekete-tengeren, Poti és a senaki katonai bázis. Mindezen területek orosz csapatok felügyelete alatt álltak.

A nemzetközi közösség reakciója finoman szólva enyhe volt. Az USA és az EU is elítélte Oroszország grúziai agresszióját, de nem tett semmit, hogy megállítsa azt. A szóbeli figyelmeztetéseknek nem volt következménye Oroszországra nézve, amely saját szempontjából továbbra is amellet érvelt, hogy jogos akciókról volt szó, és a felelősség Tbiliszit terheli.

Az események tetőpontja az volt, amikor Oroszország elismerte Dél-Oszétia és Abházia függetlenségét, ami új, veszélyes „perspektívába” helyezte a volt szovjet térség problémáinak megoldását. Az események következtében a Moldovai Köztársaságnak erőteljesen felül kellene vizsgálnia Oroszországgal való kapcsolatát, valamint

a Moszkva által használt eszközök jogosságát. Mivel esélye van annak, hogy szinte ugyanezek az események megismétlődjenek Transnistriában (Dnyeszter-melléken) is, elővigyázatossági lépésekkel és egy új stratégia kialakításával elejét kell venni a helyzet rosszabbra fordulásának a transnistriai konfliktus megoldási folyamatában.

Moldova tétlensége a bárányok hallgatása

A Moldovai Köztársaságban és Grúziában sok közös vonást találhatunk. A Szovjetunió részei voltak, és annak felbomlása után mindketten szeparatista mozgalmakat örököltek saját területeiken. Ráadásul ezért mindkét ország tekintetében ugyanaz a szereplő volt okolható: Oroszország. 2003 után, amikor Voronyin elutasította a *Kozák Memorandumot* és bejelentette azt, hogy a Moldovai Köztársaság elsődleges külpolitikai célja az európai integráció, Moldova és Grúzia ezzel közelebb kerültek egymáshoz egy új regionális szervezeten, a GUAM-on belül. A GUAM-ot Grúzia, Ukrajna, Azerbajdzsán és Moldova hozta létre Oroszországnak a FÁK-államokkal szemben tanúsított politikájával szembehelyezkedve, valamint az EU-csatlakozás nem titkolt szándékával.

Sajnos azonban, Oroszországgal való közelebbi, privilegizáltabb kapcsolata miatt 2005 óta Voronyin és kommunista pártja távolabb került a szövetségesektől a GUAM-on belül. Mivel arra számítanak, hogy a transnistriai konfliktus megoldása erősen az orosz támogatáson múlik, Chişinău minden más, a posztszovjet térségben zajló eseménnyel szemben vak lett.

Most, hogy az orosz–grúz háború kibontakozott, Moldova hallgatott. Egyedül a Külügyi és Európai Integrációs Minisztérium adott ki egy nyilatkozatot, amelyben elkötelezte magát az EU ebben az ügyben kiadott nyilatkozata mellett. Ezen kívül semmilyen más hivatalos deklaráció nem történt sem az elnök, sem a parlament részéről. Miközben az ukrán elnök, Viktor Juscenko nyilatkozatban vádolta az orosz agressziót, bezárta az ukrán kikötőket az orosz csapatok előtt a Fekete-tengeren, valamint humanitárius segélyeket küldött Grúziának, addig Voronyin Horvátországban nyaralt. Távollétében más hivatalos személy sem tett semmilyen lépést a felháborító orosz agresszióval szemben. Nyilvános deklaráció az ügyben csak azután látott napvilágot, miután a civil társadalom és az értelmiség kifejezte mély aggodalmát a régióban végbemenő folyamatokat illetően. A moldovai kormány csak nemrégiben tette közzé állásfoglalását, mely szerint szégyenteljesen úgy vélte, a grúzai konfliktusnak nem lesznek utóhatásai a Moldovai Köztársaságra és konkrétan a transnistriai konfliktus rendezésére. Továbbá a kormány közölte azt is, hogy megvannak az előfeltételei a felek között az ügy sikeres és gyors rendezésének.

Ez a meggyőződés nyilvánvalóan meggátolja, amit Voronyin szocsi látogatásakor tett, ahol találkozott az orosz elnökkel, Medvegyevvel. Kétségtelenül Medvegyev

volt az, aki felhívta Voronyin figyelmét arra, hogy a grúziai „hiba” ne történjen meg újra. Valamint megállapították, hogy a békés megoldást úgy lehet megtalálni, ha elfogadják a tárgyalások aktuális formáját és az abban foglalt kötelezettségeket Moldova magára nézve kötelezőként kezeli. Ezért azt gondolhatjuk, hogy Voronyin megígérte, hogy nem fog bele semmilyen katonai akcióba, amit amúgy is eredménytelen lett volna rendelkezésbe adni a tiraszpoli legfőbb katonai erőknek. De a tétlenség ígérete helyett, valójában Moszkva javaslatait követi, mindenki meglepedésére. Ez viszont visszatérést jelent a 2003-ban Voronyin által elutasított Kozák-tervhez, ha az orosz külügyminiszterre, Lavrovra hivatkozva a helyzet abszolút elfogadhatatlanná válik a chişinăui adminisztráció számára. A találkozó után Voronyin elnök arról beszélt Medvegyevvel, hogy Oroszország támogatja Moldova területi integritását és a moldovai parlament törvényeinek megfelelően fog eljárni 2005-től. Ebben a kontextusban azonban nehéz megkülönböztetni a hazugságot az igazságtól.

Mindazonáltal Oroszország jobban úgy érzi, mint valaha, hogy akár békésen, akár katonai eszközökkel a dolgokat a saját akarata szerint alakíthatja.

Mégis Moldova álláspontja meglepően naiv és optimista a nemrég kivívott „függetlenségét” illetően. Miközben sajnálatos események történnek a Kaukázuson, a moldovai hatóságok még mindig hisznek abban, hogy Oroszország a nemzetközi jog rendelkezései szerint fog eljárni és el fogja ismerni a Moldovai Köztársaság területi integritását, anélkül, hogy akár csak szóba is kerülne a Transnistriába telepített orosz katonai erők kérdése, ahogy egy szót sem ejtettek erről a már fent említett szocsi találkozón sem.

Ezenfelül Băsescu, román elnök fekete-tengeri körútja keretében Chişinăuban tett gyors látogatása, ahol az orosz agresszió grúziai biztonsági utóhatásairól esett szó, nem váltotta be a hozzá fűzött várakozásokat. Szakértők úgy gondolják, hogy Băsescu, az EU és az USA sugalmazására cselekedett annak érdekében, hogy támogatást szerezzen, ahhoz, hogy megelőzhetőek legyenek a jövőben esetlegesen előforduló orosz akciók a térségben. Az a legvalószínűbb, hogy Voronyinnak azt tanácsolták, hogy gondolja át Oroszországgal való kapcsolatát és ne provokálja a tiraszpoli hatóságokat. Mindez azután történt, hogy a Szmirnov vezette rezsim elítélte a dél-oszétiai grúz akciókat és azt követelte, hogy Chişinău is hasonló lépéseket tegyen.

Ráadásul Tiraszpol megszakított minden kapcsolatot Chişinăuval addig, amíg a túlpárti hatóságok el nem fogadnak egy egyértelmű Grúzia-ellenes álláspontot. Ezeket a fejleményeket tekintve nehezen elképzelhető, hogyan tudna pozitív értelemben beszélni Oroszország és a chişinăui hivatalos hatalom a rendezési folyamatról. Továbbá, miután a Kreml tudomásul vette Dél-Oszétia és Abházia függetlenségét, Tiraszpol ugyanilyen elbánásra számít. A Dnyeszter jobb partján a politikai körök szerint ugyanez a forgatókönyv fog lejátszódni Tiraszpolban is, függetlenül attól, mi a hivatalos chişinăui álláspont.

A helyzet egyre jobban bonyolódik, mióta a civil társadalom érdeklődése megnőtt. A hatóságok, a józan ész hangjai ellenére, továbbra is bíznak Oroszországban.

A civil társadalom cselekvési lehetősége korlátozott, a kommunista párt fog vállal teljes felelősséget mindenért, ami történni fog.

Ahogy a múltban, úgy most is, Voronyin a külpolitikai kérdéseket Oroszországgal karöltve fogja megoldani, anélkül, hogy a Nyugatra számítana. Most újra itt az ideje, hogy a Moldovai Köztársaság katonai semlegességéről beszéljünk, azaz az európai partnereknek tett kötelezettségekről és a Moszkvához való hűségről. El kell döntenie, hogy a Kreml jobb-e és közelebb van-e, mint Brüsszel.

Mi jön ezután?

Az utóbbi hetekben Grúzia a legnagyobb újságok címlapján szerepelt az egész világon. Mellékhatásként a moldovai helyzetről szintén szó esett, különböző megoldási lehetőségeket vázoltak fel Transnistria számára. Ezek a forgatókönyvek szorosan összekapcsolódnak Ukrajna jövőjével, kiváltva a Juscsenko-adminisztráció heves reakcióit Oroszország grúziai akcióit illetően. A magyarázat a Krím-félsziget demográfiai struktúrájában és stratégiai fontosságában rejlik Oroszország számára a Fekete-tengeren, ahol az orosz flotta állomásozik. A Krím-félsziget lakosainak többsége orosz nemzetiségű és orosz útlevelemmel rendelkezik. Az Oroszországhoz való csatlakozását és az Ukrajnából való kiválását a Nyugat figyelembe vehető tényezőként tartotta számon a grúziai események után, ami még több veszélyes fejleményt válthat ki Transnistriában.

Egy lehetséges forgatókönyv a független Krím-félsziget mellett érvel, amely kérné az Orosz Föderációhoz való csatlakozását. Ebben az esetben Oroszország szorgalmazná a Krím-félsziget és Transnistria összekapcsolását, egy régóta áhított hídként a Balkán felé. Ha Ukrajna mint állam eltűnik, újabb területi követelések jelenhetnek meg más szomszédok részéről. Egyrészt Románia követelné Észak-Bukovinát és a Hertsa-régiót ugyanúgy, mint Dél-Besszarábiát Ismaillal és a Belgorod régióval együtt. A másik igényre jogosult állam Lengyelország lenne, egész Nyugat-Ukrajna tekintetében, valamint az Oroszország felé eső keleti területekre vonatkozóan. Így a megoldást Moldova nyugatbarát fennmaradó része számára a Romániával való egyesülés lenne. Ez lenne a „legfantasztikusabb” fejlemény, amit az EU-nak és az USA-nak nem szabadna hagyni, hogy megtörténjék.

Egy másik megoldási lehetőség szerint Oroszország a második Kozák-tervet fogja előtérbe helyezni, és ezzel fog hatni a Moldovai Köztársaságra egy erődemonstráción alapuló politikával. A grúziai forgatókönyvet szem előtt tartva, Voronyinnak kapitulálnia kell majd és el kell fogadnia a (Transnistriával alkotott) föderációs ajánlatot. Ez egész Moldova „transznistrializálódását” fogja jelenteni, a kommunista párt engedékeny politikájából következő helyzet miatt. Tehát Moldova Moszkva bábja fog válni. Úgy tűnik, hogy ennek a forgatókönyvnek van a legnagyobb esé-

lye a megvalósulásra, mert a hatóságok nem mutatják aggodalmukat és a jövő évi választások előtt képesek elfogadni egy gyors megoldást a konfliktus lezárására. Hogyha az EU és az USA nem fog beavatkozni, mint 2003-ban, az ügy odáig fajulhat, hogy a Moldovai Köztársaság elvész.

A harmadik és egyben a legkívánatosabb forgatókönyv az lenne, ha Oroszország béketeremtő kontingenseit visszahelyeznék az EU által felvonultatott katonai missziókkal és civil megfigyelőkkel együtt az ENSZ mandátuma alatt. Ezt az orosz csapatok teljes és fenntartás nélküli kivonulásának kellene követnie Transnistriából, beleértve az összes fegyvertartalékot is. A tárgyalásokból ki kellene zárni Oroszországot, mint a konfliktus részét, és be kellene vonni az EU-t és az USA-t közvetítőként. Csak ebben az esetben lehetséges a konfliktus kielégítő megoldása és Moldova területi integritásának megőrzése. Ez a harmadik megoldási terv teljesen kivitelezhetetlen a kommunista kormány alatt. Ha a Moldovai Köztársaság ellenáll minden orosz megoldási javaslatnak legalább a választásokig, akkor remélhető, hogy a moldovai szavazók megbüntetik a jelenlegi hatalmon lévőket és a változásra szavazznak. Egy nyugatbarát kormány támogathatná a már fent említett megoldást, és érzékeny lenne az állam nemzeti érdekeire.

Prognózis

Az orosz agresszió Grúzia irányában megváltoztatta az ilyen típusú konfliktusok megoldási módját a posztszovjet térségben. Dél-Oszétia és Abházia függetlenségének Oroszország részéről történő egyoldalú elismerésével a történések jobban felgyorsulnak Transnistriában és akár Nagorno-Karabahban is. Az Európai Unió némileg hezitáló álláspontja és belső megosztottsága szabad kezet adott Oroszországnak. Mialatt Németország, Olaszország és Franciaország békülékeny hozzáállást mutatnak, addig az új EU-tagállamok tettekért kiáltottak a keleti óriás ellen. A szituációból való kilábalásnak kicsi az esélye, ha az EU nem tesz nagyfokú lépéseket Oroszország fegyvelmezésére.

A maga részéről Moldovának és kormányának nyitott szemmel kell járnia és vigyáznia kell arra, hogy ne essen bele Oroszország csapdájába a transnistriai rendezés kapcsán.

Annak ellenére, hogy nagy várakozások fűződtek a helyzet rendezéséhez még a választások előtt, a kommunista pártnak ügyelnie kell mindenekelőtt az állam hosszú és rövid távú nemzeti érdekeire a választási ciklus előtt. Most, hogy Oroszország igencsak arra koncentrál, hogy visszaállítsa teljes hatalmát a környezetében, az Európai Unió feladata az, hogy ezt a törekvését feltartóztassa.

Fordította: Kökény Adrienn